

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

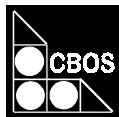
BS/184/2002

DO CZEGO PRZYGOTOWUJĄ ABSOLWENTÓW POLSKIE SZKOŁY ŚREDNIE?

KOMUNIKAT Z BADAŃ

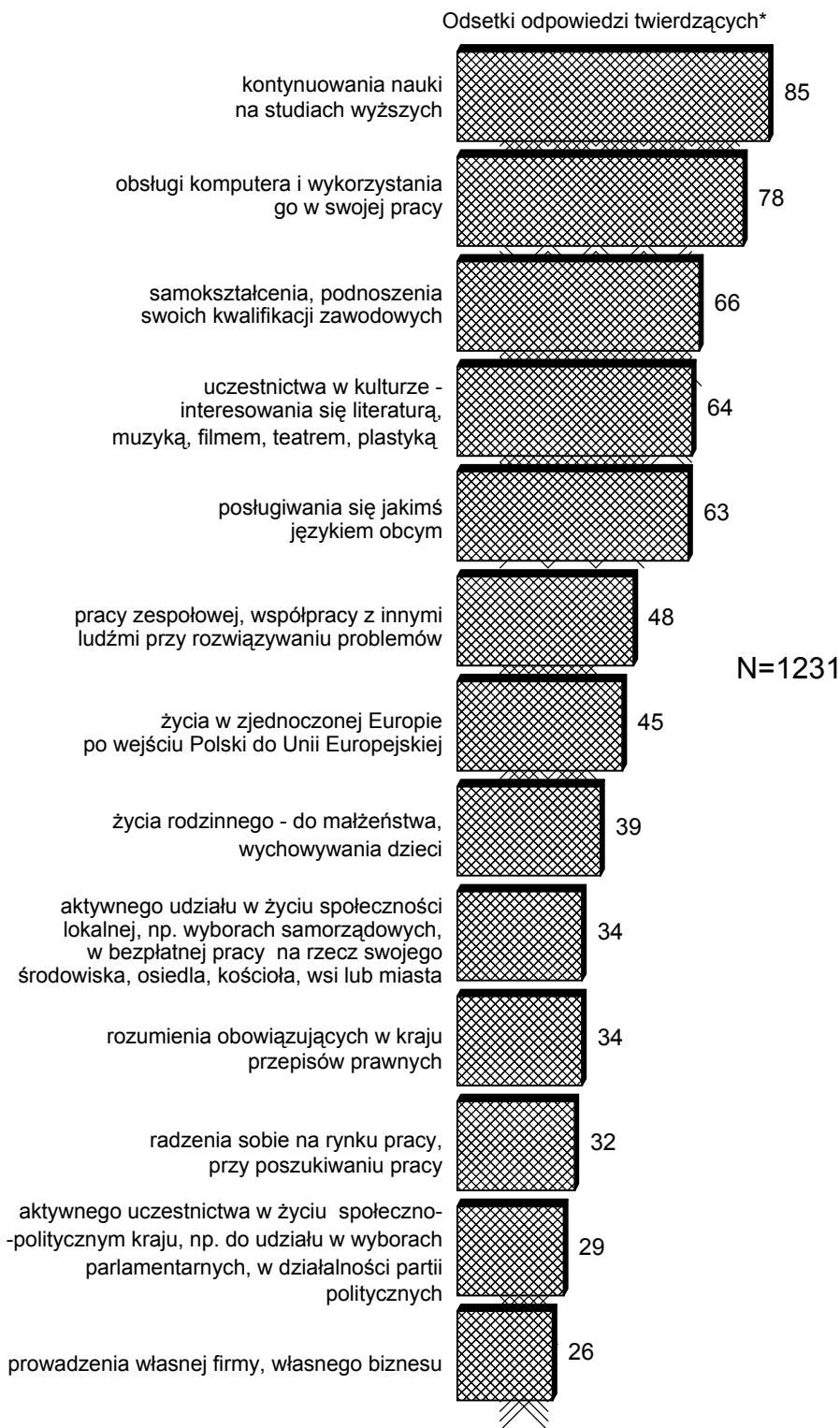
WARSZAWA, LISTOPAD 2002

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

DO CZEGO PRZYGOTOWUJĄ ABSOLWENTÓW POLSKIE SZKOŁY ŚREDNIE?

JAK PAN(I) SĄDZI - OBSERWUJĄC MŁODYCH LUDZI, KTÓRZY W OSTATNICH LATACH
UKOŃCZYLI SZKOŁY ŚREDNIE - CZY SZKOŁY TE NA OGÓL PRZYGOTOWUJĄ SWOICH
ABSOLWENTÓW DO:

* Połączone odpowiedzi *zdecydowanie tak* i *raczej tak*

Za trzy lata pojawią się pierwsi absolwenci zreformowanych szkół średnich. Do tego czasu mury szkół opuszczą ostatnie roczniki uczniów nieobjętych reformą edukacji. Interesowały nas opinie społeczeństwa o tym, jak szkoły średnie starego typu przygotowują swoich absolwentów do życia, do radzenia sobie z zagrażającym im bezrobociem, spadkiem poziomu życia, przepełnionymi uczelniami, a także z problemami, jakie przyniesie integracja Polski z Unią Europejską.

W październikowym sondażu¹ prosiliśmy badanych, w tym również uczniów ostatnich klas szkół średnich i niedawnych absolwentów, by odwołali się do swoich obserwacji i ocenili kwalifikacje, jakie obecnie wynosi ze szkoły młodzież ze średnim wykształceniem. Powtarzając te same pytania za kilka lat będziemy mogli sprawdzić, czy zreformowane szkoły średnie - zdaniem Polaków - rzeczywiście lepiej wyposażą swoich absolwentów w umiejętności niezbędne w codziennym życiu.

OPINIE OGÓLU POLAKÓW

W powszechnym przekonaniu Polaków, szkoły średnie przygotowują swoich absolwentów przede wszystkim do kontynuowania nauki na studiach wyższych - na tę ich funkcję wskazuje ponad cztery piąte badanych (85%). Jednak już znacznie mniej osób (66%) przyznaje, że szkoły wyrabiają też - tak ważną w naszych czasach - umiejętność samodzielnego uczenia się, samokształcenia, podnoszenia swoich kwalifikacji zawodowych. Zdecydowana większość badanych (78%) jest ponadto przekonana, że absolwenci wynoszą

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (149) przeprowadzono w dniach 11-14 października 2002 roku na liczącej 1231 osób reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski.

ze szkoły wiedzę informatyczną - umiejętność obsługi komputera i wykorzystywania go w swojej pracy. Niewiele gorzej oceniane jest nauczanie języków obcych - prawie dwie trzecie ankietowanych (63%) uważa, że szkoła uczy posługiwania się jakimś językiem obcym. Równie często (64% wskazań) respondenci twierdzą, że szkoła rozbudza u młodzieży zainteresowanie kulturą (literaturą, muzyką, filmem, teatrem, plastyką) i przygotowuje ją do uczestnictwa w życiu kulturalnym. Znacznie rzadziej natomiast badani są skłonni przyznać, że absolwenci wnoszą ze szkoły umiejętność pracy zespołowej, współpracy z innymi ludźmi przy rozwiązywaniu problemów - walory takie dostrzega u nich niespełna połowa ankietowanych (48%). Niewiele mniej osób (45%) sądzi, że szkoły średnie przygotowują do życia w zjednoczonej Europie². We wszystkich omówionych kwestiach odnotowujemy przewagę - choć w różnym stopniu - opinii pozytywnych nad negatywnymi (zob. opinie netto w tabeli 1).

Można zatem uznać, że - zdaniem Polaków - szkoły średnie na ogół lepiej lub gorzej wywiązują się z siedmiu na trzynaście uwzględnionych w badaniu zadań edukacyjnych, natomiast realizacja pozostałych zadań jest niezadowolająca (o czym świadczy przewaga opinii negatywnych nad pozytywnymi).

W sprawie przygotowania młodzieży do życia rodzinnego, do małżeństwa i wychowania dzieci, zdania w zasadzie są podzielone, z niewielką przewagą opinii, że w tej dziedzinie szkoła nie pomaga młodym ludziom (45% wobec 39%). Nieco gorzej postrzegane jest przygotowanie absolwentów do aktywnego uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej - ponad dwie piąte badanych twierdzi, że szkoły nie wywiązują się z tego zadania i tylko jedna trzecia jest przeciwnego zdania. Warto tutaj zauważyć, że jeszcze bardziej krytyczne są opinie respondentów na temat roli szkoły w kształtowaniu postaw obywatelskich rozumianych jako aktywny udział w życiu społeczno-politycznym kraju (odpowiednio: 49% ocen negatywnych i 29% pozytywnych).

² Należy zauważyć, że znaczne grupy badanych nie potrafią ocenić roli szkoły w dwóch ostatnich sprawach.

Tabela 1

Jak Pan(i) sądzi - obserwując młodych ludzi, którzy w ostatnich latach ukończyli szkoły średnie - czy szkoły te na ogół przygotowują swoich absolwentów do:	Odsetki wskazań ogółu badanych (N=1231)			
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Opinie netto*
- kontynuowania nauki na studiach wyższych	85	6	9	+79
- obsługi komputera i wykorzystania go w swojej pracy	78	14	8	+64
- samokształcenia, podnoszenia swoich kwalifikacji zawodowych	66	20	13	+46
- uczestnictwa w kulturze - interesowania się literaturą, muzyką, filmem, teatrem, plastyką	64	23	14	+41
- posługiwania się jakimś językiem obcym	63	28	9	+35
- pracy zespołowej, współpracy z innymi ludźmi przy rozwiązywaniu problemów	48	35	17	+13
- życia w zjednoczonej Europie po wejściu Polski do Unii Europejskiej	45	32	23	+13
- życia rodzinnego - do małżeństwa, wychowywania dzieci	39	45	16	-6
- aktywnego udziału w życiu społeczności lokalnej, np. w wyborach samorządowych, w bezpłatnej pracy na rzecz swojego środowiska, osiedla, kościoła, wsi lub miasta	34	45	21	-11
- rozumienia obowiązujących w kraju przepisów prawnych	34	49	17	-15
- radzenia sobie na rynku pracy, przy poszukiwaniu pracy	32	55	13	-23
- aktywnego uczestnictwa w życiu społeczno-politycznym kraju, np. do udziału w wyborach parlamentarnych, w działalności partii politycznych	29	49	22	-20
- prowadzenia własnej firmy, własnego biznesu	26	59	15	-33
* Różnica między odsetkiem odpowiedzi tak (połączone odpowiedzi <i>zdecydowanie i raczej</i>) i nie (połączone odpowiedzi <i>zdecydowanie i raczej</i>) ³				

Do najgorzej ocenianych dziedzin należy także wywiązywanie się szkoły z edukacji prawnej - niemal połowa badanych (49%) jest zdania, że absolwenci szkół średnich nie mają okazji do poznania obowiązujących w kraju przepisów prawnych i tylko co trzeci (34%) jest przeciwnego zdania. Jeszcze gorzej wypada ocena tego, czy w szkole można zdobyć kwalifikacje potrzebne do radzenia sobie na rynku pracy, przy jej poszukiwaniu, co niewątpliwie jest kluczową umiejętnością w obliczu bezrobocia rosnącego wśród

³ Odsetki odpowiedzi *zdecydowanie i raczej* połączone, ponieważ stosunkowo niewielu badanych wyrażało skrajne opinie.

absolwentów. W tej kwestii krytyczne opinie ma ponad połowa badanych (55%) i zaledwie jedna trzecia (32%) przyznaje, że szkoły spełniają takie zadanie. Zdecydowanie najbardziej krytyczne są jednak opinie o zapewnieniu przez szkoły średnie możliwości zdobycia umiejętności niezbędnych do prowadzenia własnej firmy - na co liczą twórcy rządowego programu walki z bezrobociem wśród absolwentów. W tym wypadku oceny negatywne (59%) są ponad dwukrotnie częstsze niż pozytywne (26%).

Analiza uwarunkowań omawianych opinii prowadzi do ciekawych wniosków. Otóż ankietowani w zasadzie są zgodni jedynie co do tego, że szkoły średnie przygotowują swoich absolwentów do kontynuowania nauki na studiach wyższych. W pozostałych kwestiach ich opinie są wyraźnie zróżnicowane i w znacznej mierze zależą od statusu społeczno-ekonomicznego (poziomu wykształcenia i dochodów) oraz związanych z nim kompetencji, a także - wtórnie - od wielkości miejscowości zamieszkania (zob. tabele aneksowe). Na ogół im wyższy status badanych i większa miejscowość, w której mieszkają, tym częstsze opinie krytyczne dotyczące wywiązywania się szkół średnich ze swoich obowiązków. Warto przy tym podkreślić, że respondenci mniej kompetentni - o niskim statusie i w starszym wieku - wprawdzie częściej niż inni wyrażają pozytywne opinie o szkolnictwie średnim, ale częściej też nie potrafią ocenić omawianych spraw.

OPINIE „EKSPERTÓW”

Na tle odpowiedzi innych grup społecznych niewątpliwie wyróżniają się opinie kształcącej się młodzieży - uczniów ostatnich klas szkół średnich, którzy zdobywają wiedzę według starego programu, oraz studentów - niedawnych absolwentów tych szkół. Wchodzą oni w skład badanej próby, nie stanowią jednak reprezentacji swoich środowisk. Mimo to możemy uznać ich za „ekspertów” w dziedzinie szkolnictwa średniego, ponieważ omawiane problemy znają z autopsji i na ogół nie mają trudności ze sformułowaniem opinii na ich temat.

Tabela 2

Jak Pan(i) sądzi - obserwując młodych ludzi, którzy w ostatnich latach ukończyli szkoły średnie - czy szkoły te na ogół przygotowują swoich absolwentów do:	Odsetki wskazań uczniów ostatnich klas szkół średnich i studentów (N=78)			
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Opinie netto*
- kontynuowania nauki na studiach wyższych	79	19	2	+60
- samokształcenia, podnoszenia swoich kwalifikacji zawodowych	67	30	3	+37
- obsługi komputera i wykorzystania go w swojej pracy	67	33	0	+34
- posługiwania się jakimś językiem obcym	64	34	2	+30
- uczestnictwa w kulturze - interesowania się literaturą, muzyką, filmem, teatrem, plastyką	62	38	0	+24
- pracy zespołowej, współpracy z innymi ludźmi przy rozwiązywaniu problemów	56	38	5	+18
- życia w zjednoczonej Europie po wejściu Polski do Unii Europejskiej	40	50	10	-10
- życia rodzinnego - do małżeństwa, wychowywania dzieci	35	65	0	-30
- aktywnego udziału w życiu społeczności lokalnej, np. w wyborach samorządowych, w bezpłatnej pracy na rzecz swojego środowiska, osiedla, kościoła, wsi lub miasta	35	65	0	-30
- radzenia sobie na rynku pracy, przy poszukiwaniu pracy	32	68	0	-36
- rozumienia obowiązujących w kraju przepisów prawnych	26	74	0	-48
- aktywnego uczestnictwa w życiu społeczno-politycznym kraju, np. do udziału w wyborach parlamentarnych, w działalności partii politycznych	23	72	5	-49
- prowadzenia własnej firmy, własnego biznesu	21	76	3	-55

* Różnica między odsetkiem odpowiedzi **tak** (połączone odpowiedzi *zdecydowanie i raczej*) i **nie** (połączone odpowiedzi *zdecydowanie i raczej*)⁴

Opinie uczniów i studentów dotyczące omawianych kwestii są znacznie bardziej krytyczne niż ogółu badanych. Tylko w jednej sprawie młodzi respondenci lepiej niż inni oceniają kwalifikacje wynoszone ze szkoły - chodzi mianowicie o umiejętność pracy zespołowej, współpracy z innymi ludźmi przy rozwiązywaniu problemów. Kształcąca się młodzież jest bardziej krytyczna nawet w sprawie przygotowania do kontynuowania nauki na

⁴ Odsetki odpowiedzi *zdecydowanie i raczej* połączono, ponieważ stosunkowo niewielu badanych wyrażało skrajne opinie.

studiach wyższych - co piąta osoba z tej grupy (a więc trzy razy więcej niż wśród ogółu badanych) uważa, że szkoła nie sprawdza się w tym względzie. Znacznie mniej pozytywne są także opinie młodzieży o wynoszonych ze szkoły kwalifikacjach informatycznych. Szczególnie ważne natomiast wydaje się to, że młodzi ankietowani, którzy lepiej niż inni znają dzisiejszą rzeczywistość szkolną, znacznie gorzej niż ogół społeczeństwa oceniają przygotowanie absolwentów do życia w zjednoczonej Europie. W tej sprawie wśród ogółu badanych oceny pozytywne przeważają nad negatywnymi (45% wobec 32%), natomiast w grupie uczniów i studentów odnotowujemy sytuację odwrotną (50% ocen negatywnych i 40% - pozytywnych).

Można więc uznać, że - zdaniem tej grupy „ekspertów” - szkoły średnie na ogół lepiej lub gorzej wywiązują się tylko z sześciu na trzynaście uwzględnionych w badaniu zadań edukacyjnych, natomiast w pozostałych siedmiu mają znaczne niedociągnięcia (o czym świadczy wyraźna przewaga opinii krytycznych).

Należy jednak pamiętać, że są to opinie niejako wyselekcjonowanej młodzieży, która kontynuuje naukę. Warto natomiast przyjrzeć się opiniom ogółu absolwentów szkół średnich z ostatnich lat ('97 - '02), spośród których tylko część studiuje (41%), natomiast jedna trzecia (34%) pracuje, a jedna czwarta (25%) zalicza się do grona bezrobotnych. Głos tej grupy „ekspertów” od szkolnictwa średniego okazuje się szczególnie krytyczny.

Zdaniem ogółu absolwentów szkół średnich z lat '97 - '02, szkoły te lepiej lub gorzej wywiązują się tylko z czterech na trzynaście uwzględnionych w badaniu zadań edukacyjnych, tzn. niewątpliwie przygotowują do kontynuowania nauki na studiach wyższych, a także na ogół wdrażają do samokształcenia i podnoszenia swoich kwalifikacji zawodowych, uczą obsługi komputera i wykorzystania go w pracy oraz - w mniejszym już stopniu - wprowadzają młodzież w życie kulturalne. Podzielone są opinie tej grupy badanych w odniesieniu do jednej sprawy - umiejętności posługiwania się językiem obcym, natomiast w stosunku do pozostałych ośmiu kwestii w mniejszym lub większym stopniu przeważają opinie negatywne.

Tabela 3

Jak Pan(i) sądzi - obserwując młodych ludzi, którzy w ostatnich latach ukończyli szkoły średnie - czy szkoły te na ogół przygotowują swoich absolwentów do:	Odsetki wskazań absolwentów szkół średnich z lat '97-'02 (N=95)			
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Opinie netto*
- kontynuowania nauki na studiach wyższych	81	15	4	+64
- samokształcenia, podnoszenia swoich kwalifikacji zawodowych	66	29	4	+37
- obsługi komputera i wykorzystania go w swojej pracy	62	36	1	+26
- uczestnictwa w kulturze - interesowania się literaturą, muzyką, filmem, teatrem, plastyką	57	40	3	+17
- posługiwania się jakimś językiem obcym	48	47	5	+1
- pracy zespołowej, współpracy z innymi ludźmi przy rozwiązywaniu problemów	44	53	3	-9
- życia rodzinnego - do małżeństwa, wychowywania dzieci	40	56	4	-16
- aktywnego udziału w życiu społeczności lokalnej, np. w wyborach samorządowych, w bezpłatnej pracy na rzecz swojego środowiska, osiedla, kościoła, wsi lub miasta	28	66	6	-38
- życia w zjednoczonej Europie po wejściu Polski do Unii Europejskiej	24	56	20	-32
- aktywnego uczestnictwa w życiu społeczno-politycznym kraju, np. do udziału w wyborach parlamentarnych, w działalności partii politycznych	19	75	6	-56
- radzenia sobie na rynku pracy, przy poszukiwaniu pracy	17	80	3	-63
- rozumienia obowiązujących w kraju przepisów prawnych	16	78	6	-62
- prowadzenia własnej firmy, własnego biznesu	10	88	2	-78
* Różnica między odsetkiem odpowiedzi tak (połączone odpowiedzi <i>zdecydowanie i raczej</i>) i nie (połączone odpowiedzi <i>zdecydowanie i raczej</i>) ⁵ .				

Ten krytyczny głos absolwentów szkół średnich starego typu powinien skłonić decydentów MENiS do wprowadzenia korekty programów obowiązujących w szkolnictwie średnim. Chodzi przede wszystkim o to, by młodzi ludzie, wchodzący w dorosłe życie ze świadectwami ukończenia szkół średnich, lepiej znali podstawowe zasady prowadzenia

⁵ Odsetki odpowiedzi *zdecydowanie i raczej* połączono, ponieważ stosunkowo niewielu badanych wyrażało skrajne opinie.

własnej firmy, a także obowiązujące w kraju przepisy prawne, aby wiedzieli, jak sobie radzić przy poszukiwaniu pracy. Potrzebne jest im także lepsze przygotowanie do pracy zespołowej oraz do życia rodzinnego. Ważne jest również to, aby zdobyli większą wiedzę oraz doświadczenie we współtworzeniu społeczeństwa obywatelskiego - zarówno na szczeblu lokalnym, jak i krajowym. Szczególne znaczenie ma także to, by posługiwali się jakimś językiem obcym i nie musieli obawiać się, że nie są przygotowani do życia w zjednoczonej Europie.

Opracowała
Bogna WCIÓRKA

A N E K S

Tabela 1. Jak Pan(i) sądzi obserwując młodych ludzi, którzy w ostatnich latach ukończyli szkoły średnie - czy szkoły te na ogół przygotowują swoich absolwentów do życia w Zjednoczonej Europie po wejściu Polski do Unii Europejskiej?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	45	32	23	1231
Płeć				
Mężczyźni	47	34	19	588
Kobiety	43	31	26	643
Wiek				
18-24 lat	37	45	17	190
25-34	43	40	17	222
35-44	52	29	19	222
45-54	51	30	19	261
55-64	46	29	25	143
65 lat i więcej	38	19	43	193
Miejsce zamieszkania				
Wieś	44	30	26	451
Miasto do 20 tys.	49	29	22	158
20-100 tys.	50	33	17	241
101-500 tys.	44	39	16	232
501 tys. i więcej mieszk.	35	32	33	149
Wykształcenie				
Podstawowe	46	23	31	324
Zasadnicze zawodowe	49	26	25	330
Średnie	44	39	18	469
Wyższe	33	51	15	108
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	42	42	16	76
Prac.umysł.niż.szczebła	39	41	20	132
Pracownicy fiz.- umysł.	47	39	13	95
Robotnicy wykwalifikowani	51	33	16	98
Robotnicy niewykwalifik.	62	25	13	44
Rolnicy	50	24	26	55
Pracujący na własny rach.	38	46	16	62
Bierni zawodowo				
Renciści	41	16	43	118
Emeryci	42	24	34	230
Uczniowie i studenci	40	50	10	78
Bezrobotni	48	29	23	186
Gospodynie domowe i inni	53	33	14	56
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	45	35	20	179
spółce właścicieli	41	40	19	105
prywatnych i państwa	44	43	14	210
sekt. pryw. poza rolnict.	46	24	30	55
prywatnym gosp. rolnym				
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	53	27	20	185
300-399	58	30	12	91
400-599	51	33	16	200
600-800	46	32	22	205
Powyżej 800 zł	40	37	23	189
Ocena własnych war. mater.				
Złe	51	27	22	402
Średnie	42	33	25	588
Dobre	42	39	19	241
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	34	31	35	70
Raz w tygodniu	49	30	21	622
1-2 razy w miesiącu	38	36	26	199
Kilka razy w roku	44	34	22	219
W ogóle nie uczestniczy	41	36	23	116
Poglądy polityczne				
Lewica	50	35	15	312
Centrum	51	31	18	322
Prawica	40	43	16	249
Trudno powiedzieć	38	22	40	346

Tabela 2. Jak Pan(i) sądzi obserwując młodych ludzi, którzy w ostatnich latach ukończyli szkoły średnie - czy szkoły te na ogół przygotowują swoich absolwentów do **życia rodzinnego - do małżeństwa, wychowywania dzieci?**

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	39	45	16	1231
Płeć				
Mężczyźni	41	46	14	588
Kobiety	37	45	18	643
Wiek				
18-24 lat	42	55	3	190
25-34	37	55	8	222
35-44	44	40	16	222
45-54	35	47	18	261
55-64	39	45	17	143
65 lat i więcej	38	28	35	193
Miejsce zamieszkania				
Wieś	44	38	18	451
Miasto do 20 tys.	50	33	17	158
20-100 tys.	35	52	12	241
101-500 tys.	34	55	12	232
501 tys. i więcej mieszk.	26	51	23	149
Wykształcenie				
Podstawowe	42	34	24	324
Zasadnicze zawodowe	45	41	14	330
Średnie	36	52	12	469
Wyższe	23	61	16	108
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	29	58	13	76
Prac.umysł.niż.szczębla	24	60	16	132
Pracownicy fiz.-umysł.	50	42	8	95
Robotnicy wykwalifikowani	40	49	10	98
Robotnicy niewykwalifik.	55	33	12	44
Rolnicy	39	48	13	55
Pracujący na własny rach.	34	52	14	62
Bierni zawodowo				
Renciści	44	25	31	118
Emeryci	34	38	28	230
Uczniowie i studenci	35	65	0	78
Bezrobotni	49	41	11	186
Gospodynie domowe i inni	40	47	13	56
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	34	56	10	179
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	24	59	17	105
sekt. pryw. poza rolnict.	42	46	12	210
prywatnym gosp. rolnym	42	47	12	55
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	50	35	15	185
300-399	45	39	16	91
400-599	45	43	12	200
600-800	36	45	19	205
Powyżej 800 zł	28	55	17	189
Ocena własnych war. mater.				
Złe	41	42	17	402
Średnie	37	47	17	588
Dobre	41	46	13	241
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	33	40	27	70
Raz w tygodniu	44	40	16	622
1-2 razy w miesiącu	42	48	10	199
Kilka razy w roku	31	52	17	219
W ogóle nie uczestniczy	24	56	21	116
Poglądy polityczne				
Lewica	34	54	12	312
Centrum	38	49	13	322
Prawica	41	45	13	249
Trudno powiedzieć	42	33	24	346

Tabela 3. Jak Pan(i) sądzi obserwując młodych ludzi, którzy w ostatnich latach ukończyli szkoły średnie - czy szkoły te na ogół przygotowują swoich absolwentów do rozumienia obowiązków w kraju przepisów prawnych?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	34	49	17	1231
Płeć				
Mężczyźni	33	53	14	588
Kobiety	35	45	20	643
Wiek				
18-24 lat	31	65	5	190
25-34	34	55	11	222
35-44	42	44	14	222
45-54	30	56	14	261
55-64	31	46	23	143
65 lat i więcej	36	25	40	193
Miejsce zamieszkania				
Wieś	38	40	22	451
Miasto do 20 tys.	41	41	18	158
20-100 tys.	32	55	13	241
101-500 tys.	32	59	9	232
501 tys. i więcej mieszk.	21	60	20	149
Wykształcenie				
Podstawowe	39	29	32	324
Zasadnicze zawodowe	41	44	15	330
Średnie	27	63	10	469
Wyższe	25	66	9	108
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	31	59	10	76
Prac.umysł.niż.szczebła	30	65	6	132
Pracownicy fiz.-umysł.	39	52	9	95
Robotnicy wykwalifikowani	36	56	8	98
Robotnicy niewykwalifik.	53	39	8	44
Rolnicy	31	48	21	55
Pracujący na własny rach.	28	62	10	62
Bierni zawodowo				
Renciści	25	28	47	118
Emeryci	36	34	30	230
Uczniowie i studenci	26	74	0	78
Bezrobotni	38	48	13	186
Gospodynie domowe i inni	38	49	12	56
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	32	57	11	179
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	35	58	7	105
sekt. pryw. poza rolnict.	34	59	7	210
prywatnym gosp. rolnym	28	48	24	55
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	40	39	21	185
300-399	44	37	19	91
400-599	36	48	15	200
600-800	32	53	16	205
Powyżej 800 zł	30	57	14	189
Ocena własnych war. mater.				
Złe	35	45	20	402
Średnie	31	51	18	588
Dobre	39	51	10	241
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	30	41	30	70
Raz w tygodniu	40	46	14	622
1-2 razy w miesiącu	30	50	20	199
Kilka razy w roku	26	56	18	219
W ogóle nie uczestniczy	27	57	16	116
Poglądy polityczne				
Lewica	34	54	12	312
Centrum	34	52	14	322
Prawica	32	56	12	249
Trudno powiedzieć	35	36	29	346

Tabela 4. Jak Pan(i) sądzi obserwując młodych ludzi, którzy w ostatnich latach ukończyli szkoły średnie - czy szkoły te na ogół przygotowują swoich absolwentów do **aktywnego udziału w życiu społeczności lokalnej, np. w wyborach samorządowych, w bezpłatnej pracy na rzecz swojego środowiska, osiedla, kościoła, wsi lub miasta?**

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	34	45	21	1231
Płeć				
Mężczyźni	34	47	19	588
Kobiety	34	42	24	643
Wiek				
18-24 lat	37	57	7	190
25-34	32	56	13	222
35-44	37	44	19	222
45-54	33	44	23	261
55-64	36	40	25	143
65 lat i więcej	29	27	44	193
Miejsce zamieszkania				
Wieś	41	34	25	451
Miasto do 20 tys.	34	40	26	158
20-100 tys.	31	50	19	241
101-500 tys.	32	54	14	232
501 tys. i więcej mieszk.	19	58	22	149
Wykształcenie				
Podstawowe	40	25	35	324
Zasadnicze zawodowe	39	40	21	330
Średnie	29	56	16	469
Wysze	23	68	9	108
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier. i inteligencja	29	62	9	76
Prac. umysł. niż. szczebla	29	53	18	132
Pracownicy fiz. - umysł.	41	48	11	95
Robotnicy wykwalifikowani	28	55	17	98
Robotnicy niewykwalifik.	60	34	6	44
Rolnicy	40	35	25	55
Pracujący na własny rach.	19	68	14	62
Bierni zawodowo				
Renciści	34	20	47	118
Emeryci	31	35	34	230
Uczniowie i studenci	35	65	0	78
Bezrobotni	38	42	20	186
Gospodynie domowe i inni	34	47	20	56
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	30	55	15	179
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	31	54	16	105
sekt. pryw. poza rolnict.	32	55	13	210
prywatnym gosp. rolnym	40	37	23	55
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	40	34	26	185
300-399	41	36	24	91
400-599	36	47	17	200
600-800	32	46	23	205
Powyżej 800 zł	27	57	17	189
Ocena własnych war. mater.				
Złe	36	39	25	402
Średnie	32	46	22	588
Dobre	34	51	14	241
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	33	42	25	70
Raz w tygodniu	40	39	21	622
1-2 razy w miesiącu	34	45	20	199
Kilka razy w roku	30	49	20	219
W ogóle nie uczestniczy	11	64	25	116
Poglądy polityczne				
Lewica	30	51	18	312
Centrum	38	49	12	322
Prawica	33	50	16	249
Trudno powiedzieć	33	31	36	346

Tabela 5. Jak Pan(i) sądzi obserwując młodych ludzi, którzy w ostatnich latach ukończyli szkoły średnie - czy szkoły te na ogół przygotowują swoich absolwentów do **radzenia sobie na rynku pracy, przy poszukiwaniu pracy?**

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	32	55	13	1231
Płeć				
Mężczyźni	33	57	11	588
Kobiety	32	53	15	643
Wiek				
18-24 lat	35	63	2	190
25-34	25	66	9	222
35-44	36	53	11	222
45-54	34	56	10	261
55-64	29	54	17	143
65 lat i więcej	34	36	31	193
Miejsce zamieszkania				
Wieś	37	46	17	451
Miasto do 20 tys.	37	50	13	158
20-100 tys.	27	63	10	241
101-500 tys.	31	61	8	232
501 tys. i więcej mieszk.	22	64	15	149
Wykształcenie				
Podstawowe	41	36	23	324
Zasadnicze zawodowe	41	48	11	330
Średnie	24	68	9	469
Wyższe	16	76	8	108
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier. i inteligencja	23	68	9	76
Prac.umysł.niż.szczebła	22	71	6	132
Pracownicy fiz.-umysł.	36	60	5	95
Robotnicy wykwalifikowani	31	61	8	98
Robotnicy niewykwalifik.	47	46	7	44
Rolnicy	26	62	12	55
Pracujący na własny rach.	27	66	7	62
Bierni zawodowo				
Renciści	34	36	30	118
Emeryci	33	42	25	230
Uczniowie i studenci	32	68	0	78
Bezrobotni	36	54	9	186
Gospodynie domowe i inni	42	45	13	56
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	28	67	6	179
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	24	68	8	105
sekt. pryw. poza rolnict.	31	61	8	210
prywatnym gosp. rolnym	24	60	15	55
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	39	46	14	185
300-399	43	43	14	91
400-599	36	52	12	200
600-800	32	55	13	205
Powyżej 800 zł	24	65	11	189
Ocena własnych war. mater.				
Złe	36	49	15	402
Średnie	29	57	14	588
Dobre	33	59	8	241
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	31	43	26	70
Raz w tygodniu	36	52	12	622
1-2 razy w miesiącu	29	61	9	199
Kilka razy w roku	34	53	13	219
W ogóle nie uczestniczy	16	69	15	116
Poglądy polityczne				
Lewica	31	60	8	312
Centrum	29	59	12	322
Prawica	31	59	10	249
Trudno powiedzieć	36	43	21	346

Tabela 6. Jak Pan(i) sądzi obserwując młodych ludzi, którzy w ostatnich latach ukończyli szkoły średnie - czy szkoły te na ogół przygotowują swoich absolwentów do **aktywnego uczestnictwa w życiu społeczno-politycznym kraju, np. do udziału w wyborach parlamentarnych, w działalności partii politycznych?**

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	29	49	22	1231
Płeć				
Mężczyźni	30	52	18	588
Kobiety	28	46	26	643
Wiek				
18-24 lat	27	64	8	190
25-34	27	60	14	222
35-44	34	46	19	222
45-54	30	48	22	261
55-64	32	41	27	143
65 lat i więcej	24	30	46	193
Miejsce zamieszkania				
Wieś	35	40	25	451
Miasto do 20 tys.	34	44	22	158
20-100 tys.	26	54	19	241
101-500 tys.	28	57	15	232
501 tys. i więcej mieszk.	13	59	28	149
Wykształcenie				
Podstawowe	35	28	37	324
Zasadnicze zawodowe	33	46	21	330
Średnie	25	60	15	469
Wysze	18	70	11	108
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier. i inteligencja	27	63	10	76
Prac. umysł. niż. szczebla	21	63	17	132
Pracownicy fiz. - umysł.	31	57	13	95
Robotnicy wykwalifikowani	32	52	16	98
Robotnicy niewykwalifik.	46	40	14	44
Rolnicy	38	33	29	55
Pracujący na własny rach.	20	66	14	62
Bierni zawodowo				
Renciści	28	23	49	118
Emeryci	28	36	36	230
Uczniowie i studenci	23	72	5	78
Bezrobotni	37	46	17	186
Gospodynie domowe i inni	26	60	13	56
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	25	58	18	179
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	26	56	18	105
sekt. pryw. poza rolnict.	27	60	12	210
prywatnym gosp. rolnym	37	37	26	55
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	36	40	24	185
300-399	31	44	25	91
400-599	33	50	17	200
600-800	27	47	25	205
Powyżej 800 zł	24	57	19	189
Ocena własnych war. mater.				
Złe	30	45	25	402
Średnie	29	49	23	588
Dobre	28	55	16	241
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	23	48	28	70
Raz w tygodniu	33	44	22	622
1-2 razy w miesiącu	34	47	19	199
Kilka razy w roku	24	53	23	219
W ogóle nie uczestniczy	11	66	23	116
Poglądy polityczne				
Lewica	30	52	17	312
Centrum	33	54	13	322
Prawica	25	58	17	249
Trudno powiedzieć	28	34	38	346

Tabela 7. Jak Pan(i) sądzi obserwując młodych ludzi, którzy w ostatnich latach ukończyli szkoły średnie - czy szkoły te na ogół przygotowują swoich absolwentów do **prowadzenia własnej firmy, własnego biznesu?**

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	26	59	15	1231
Płeć				
Mężczyźni	26	62	12	588
Kobiety	27	56	18	643
Wiek				
18-24 lat	23	73	4	190
25-34	24	67	9	222
35-44	27	60	13	222
45-54	26	63	12	261
55-64	26	53	20	143
65 lat i więcej	32	32	36	193
Miejsce zamieszkania				
Wieś	30	51	19	451
Miasto do 20 tys.	35	51	15	158
20-100 tys.	22	66	11	241
101-500 tys.	28	63	9	232
501 tys. i więcej mieszk.	10	71	19	149
Wykształcenie				
Podstawowe	32	41	27	324
Zasadnicze zawodowe	34	52	14	330
Średnie	20	71	8	469
Wyższe	15	76	9	108
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	23	66	11	76
Prac.umysł.niż.szczębla	15	79	6	132
Pracownicy fiz.-umysł.	21	74	5	95
Robotnicy wykwalifikowani	22	70	8	98
Robotnicy niewykwalifik.	40	54	6	44
Rolnicy	25	56	19	55
Pracujący na własny rach.	27	71	2	62
Bierni zawodowo				
Renciści	29	32	39	118
Emeryci	29	42	28	230
Uczniowie i studenci	21	76	3	78
Bezrobotni	32	55	12	186
Gospodynie domowe i inni	36	57	8	56
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	20	72	8	179
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	19	72	9	105
sekt. pryw. poza rolnict.	24	71	5	210
prywatnym gosp. rolnym	24	55	22	55
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	29	55	16	185
300-399	34	43	23	91
400-599	30	57	13	200
600-800	24	60	16	205
Powyżej 800 zł	20	67	12	189
Ocena własnych war. mater.				
Złe	30	50	20	402
Średnie	25	61	14	588
Dobre	25	67	9	241
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	25	50	25	70
Raz w tygodniu	29	57	14	622
1-2 razy w miesiącu	28	60	12	199
Kilka razy w roku	23	62	15	219
W ogóle nie uczestniczy	19	64	18	116
Poglądy polityczne				
Lewica	25	64	11	312
Centrum	24	64	12	322
Prawica	27	63	10	249
Trudno powiedzieć	30	45	25	346